

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декаан факультету

Тетяна Іванішена
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Підпис

28 серпня 2024р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Графічні матеріали і техніки

Назва дисципліни

Призначення Робочої програми

Рівень вищої освіти

Мова навчання

Обсяг дисципліни, кредитів ЄКТС

Статус дисципліни

Факультет (до якого відноситься кафедра)

Кафедра (за якою закріплена дисципліна)

Для освітніх програм різних спеціальностей

Перший (бакалаврський)

Українська

4

Вибіркова професійної підготовки

Технологій та дизайну

Рисунку та проектної графіки

Форма здобуття освіти	Обсяг дисципліни		Кількість годин						Форма семестрового контролю	
			Аудиторні заняття						Самостійна робота (в т.ч. ІРС)	Запк
	Кредити ЄКТС	Години	Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття	Семінарські заняття			
Д	4	120	51	-	51	-	-	69	+	-

Робоча програма складена на основі освітніх програм підготовки бакалаврів та стандарту вищої освіти

Програма складена

Підпис

Владислав Литвіненко
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Схвалена на засіданні кафедри Рисунку та проектної графіки Протокол 1 від 28.08.2024 р.
Назва

Зав. кафедри Рисунку та проектної графіки
Назва

Підпис

Ігор Ковтун
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Хмельницький 2024

3 Пояснювальна записка

Дисципліна «Графічні матеріали та техніки» є вибірковою дисципліною і займає важливе місце у підготовці фахівців освітнього рівня «бакалавр», оскільки забезпечує фаховими знаннями та набуттям практичних навичок з побудови зображень графічних натюрмортів тушшю та м'яким матеріалом.

Мета дисципліни. Формування і розвиток професійних здібностей фахівця, здатного вирішувати типові та складні завдання з виконання графічних натюрмортів тушшю та м'яким матеріалом.

Предмет дисципліни. Основні практичні прийоми виконання графічних творів.

Завдання дисципліни. Формування теоретичних знань та практичних навичок засвоєння основних прийомів нанесення штриховки графітним олівцем, тушшю і м'яким матеріалом, засобів і прийомів виконання натюрмортів у трьох основних техніках тушшю: «лінія», «пляма» та «штриховка», а також м'яким матеріалом; вивчення зв'язку між естетичними особливостями графічних прийомів і технік тушшю, м'яким матеріалом у зображенні натюрмортів; пошук аналогів використання основних технік тушшю у книжковій графіці та інших об'єктах графічного дизайну; підготовка студентів до виконання дипломних проєктів та проєктних завдань у професійній діяльності.

Результати навчання. Після вивчення дисципліни студент має: встановлювати зв'язок між художнім задумом графічного рішення натюрмортів та втіленням його на аркуші за допомогою визначених засобів і прийомів та використанням графічних технік і матеріалів; оволодіти знаннями та практичними навичками графічного мистецтва – професійного вибору графічної техніки для створення гармонічних об'єктів дизайну; вміло використовувати виразність графічного зображення за допомогою ліній та плям підбирати та аналізувати графічні твори згідно заданої теми; створювати креативні графічні зображення різними художніми матеріалами; застосовувати у проєктно-художній діяльності техніки оригінальної графіки у відповідних матеріалах (вугілля, сангіна, сепія, соус на білому, або тонованому папері тощо); представляти візуальні презентації виконаних творчих робіт у вигляді портфоліо; застосовувати техніки туш-пером, технік оригінальної графіки у подальших дизайнерських розробках.

4 Структура залікових кредитів дисципліни

Назва розділу (теми)	Кількість годин, відведених на:	
	Денна форма	
	Лабораторні роботи	СРС
Розділ 1. Основні матеріали та інструменти, які використовуються при виконанні графічних робіт і завдань; види і типи штриховки та текстур у графічних техніках.	6	8
Розділ 2. Композиційна та предметно-просторова побудова графічних натюрмортів тушшю.	24	32
Розділ 3. Монохромні види і типи м'яких матеріалів (вугілля, сангіна, сепія, соус), які використовуються у виконанні графічних натюрмортів, засоби роботи ними.	21	29
Разом:	51	69

5 Програма навчальної дисципліни

5.2 Зміст лабораторних занять*

Перелік лабораторних занять для студентів денної форми здобуття освіти

№ п/п	Тема лабораторного заняття	Кількість годин
1	Виконання трьох видів штриховки графітним олівцем і трьох основних видів штриховки тушшю. Літ.: [1] с. 71–76; [3] с. 98–99; 138–139, 182–185, 188–191, 205–206, 217, 223–226; [4] с. 22–23, 34–37, 54–55; [8]	6
2	Виконання ескізу-пошуку для графічних натюрмортів у техніках туші. Літ.: [3] с. 129–136, 140; [4] с. 90–102; [6] с. 401–403	6
3	Виконання графічного натюрмрту тушшю у техніці «лінія». Літ.: [3] с. 42–43, 45, 57, 98–101; [4] с. 246; [6] с. 403–405	6
4	Виконання графічного натюрмрту тушшю у техніці «пляма». Літ.: [3] с. 45, 98–101, 105, 140; [6] с. 405–406	6
5	Виконання графічного натюрмрту тушшю у техніці «штриховка». Літ.: [2] с. 56; [3] с. 45, 62–63, 98–99, 200; [6] с. 406–407	6
6	Виконання вправ за основними техніками і типами м'якого матеріалу та ескізів відповідних графічних натюрмортів. Виконання графічного натюрмрту вугіллям. Літ.: [3] с. 91–92, 256; [4] с. 204–207, 257	6
7	Виконання графічного натюрмрту сангіною або сепією (на вибір). Літ.: [2] с. 57, 140–141; [3] с. 89–89, 94, 255, 258; [4] с. 257; . [7] с. 127–129	6
8	Виконання графічного натюрмрту соусом. Літ.: [3] с. 92–93, 255, 257; [4] с. 257	3
9	Виконання рисунку натюрмрту в комбінованій техніці поєднання двох видів м'яких матеріалів (на прикладі сангіни і вугілля). Літ.: [2] с. 67; [3] с. 89–92, 242, 258, 266; [4] с. 257; [7]; [8]	3
Разом:		51

Примітка* Лабораторні заняття проводяться один раз на два тижні по шість годин. Фактична кількість лабораторних занять становитиме 54 – по чисельнику, 48 – по знаменнику.

У процесі виконання лабораторних робіт з дисципліни, студенти набувають практичних навичок у володінні мовою графіки, зокрема із: створення рівномірної та плавної «сітки» чи текстури за допомогою нанесеної штриховки різної тональності, виконання графічних зображень натюрмортів у трьох техніках тушшю і основних видах м'яких матеріалів. Вдосконалюють здатність узагальнювати отримані результати та робити правильні висновки щодо доцільності використання тих чи інших методів графічних технік матеріалів і застосування їх на практиці. Ці навички є практичним підґрунтям для подальшої професійної діяльності в галузі графічного дизайну.

5.3 Зміст самостійної (у т. ч. індивідуальної) роботи

Самостійна робота студентів усіх форм здобуття освіти полягає у систематичному опрацюванні програмного матеріалу з відповідних джерел інформації, підготовці до виконання і захисту лабораторних робіт та формуванні портфоліо із графічних робіт, виконаних під час лабораторних занять.

Зміст самостійної роботи студентів денної форми здобуття освіти

Номер тижня	Вид самостійної роботи	Кіл-сть годин
1	Підготовка до виконання ЛР 1.	4
2	Підготовка до захисту ЛР 1.	4
3	Підготовка до виконання ЛР 2.	4
4	Підготовка до захисту ЛР 2.	4
5	Підготовка до виконання ЛР 3.	4
6	Підготовка до захисту ЛР 3.	4
7	Підготовка до виконання ЛР 4.	4
8	Підготовка до захисту ЛР 4.	4
9	Підготовка до виконання ЛР 5.	4
10	Підготовка до захисту ЛР 5.	4
11	Підготовка до виконання ЛР 6.	4
12	Підготовка до захисту ЛР 6.	4
13	Підготовка до виконання ЛР 7.	4
14	Підготовка до захисту ЛР 7.	4
15	Підготовка до виконання ЛР 8 та ЛР 9.	4
16	Підготовка до захисту ЛР 8 та ЛР 9.	4
17	Формування портфоліо із графічних робіт, виконаних під час лабораторних занять	5
Разом:		69

Керівництво самостійною роботою здійснює викладач згідно з розкладом консультацій у позаурочний час.

6 Технології та методи навчання

Процес вивчення дисципліни ґрунтується на використанні традиційних навчальних технологій, зокрема: лабораторні заняття (із використанням методів виконання зображень графічними матеріалами, тренінгів, майстер-класів, практикумів), самостійної роботи (підготовка до виконання та до захисту лабораторних робіт), що мають допомогти студентам оволодіти фаховими знаннями й спеціальною термінологією та набути практичних навичок із застосуванням засобів і методів графіки на прикладі виконання побудови графічних натюрмортів.

Необхідні інструменти та матеріали: папір типу «ватман», білий або тонований папір для пастелі, ручка з пером, пензель, туш; м'які матеріали: рисувальне або деревинне вугілля, сангіна, сепія, соус, стаканчик для води, розтушка.

7 Методи контролю

Поточний контроль здійснюється під час лабораторних занять встановлених робочою програмою і графіком навчального процесу. При цьому використовуються такі методи поточного контролю як захист лабораторних робіт та оцінювання портфоліо.

Підсумкова семестрова оцінка розраховується за результатами поточного контролю, наявність усіх оцінок з кожного виду контролю є обов'язковою. Студент, який не набрав позитивний середньозважений за поточну роботу вважається невстигаючим.

8 Оцінювання результатів навчання студентів у семестрі

Оцінювання академічних досягнень здобувача вищої освіти здійснюється відповідно до «Положення про контроль і оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у ХНУ».

Кожний вид роботи з дисципліни оцінюється за інституційною **чотирибальною** шкалою і виставляється в електронному журналі обліку успішності. Семестрова підсумкова оцінка визначається як середньозважена з усіх видів навчальної роботи, виконаних і зданих студентом **позитивно**, з урахуванням коефіцієнта вагомості і розраховується в автоматизованому режимі за відповідною програмою.

Оцінка, яка виставляється за лабораторне заняття, складається з таких елементів: якість виконання графічної роботи; вільне володіння студентом спеціальною термінологією і уміння професійно обґрунтувати прийняте рішення; своєчасний захист лабораторної роботи.

Протягом останнього тижня семестру студент має сформувати портфоліо із графічних робіт, виконаних під час лабораторних занять, а також роздрукованих аркушів із підібраними аналогами творів українських митців-графіків і представити його викладачу на оцінювання. Портфоліо графічних робіт оформляється у вигляді папки із вкладеними оформленими власними роботами ф. А-4 таф. А-3. Оцінка, яка виставляється на перегляді складається з таких елементів: складність та якість виконаних робіт; якість оформлення робіт.

Термін захисту лабораторної роботи вважається своєчасним, якщо студент захистив її на наступному після виконання роботи занятті. Пропущене лабораторне заняття студент зобов'язаний відпрацювати, але не пізніше, ніж за два тижні до кінця теоретичних занять у семестрі.

Оцінювання знань студентів здійснюється за такими критеріями:

Оцінка за інституційною шкалою	Узагальнений критерій
Відмінно	Студент глибоко і у повному обсязі опанував зміст навчального матеріалу, легко в ньому орієнтується і вміло використовує понятійний апарат; уміє вирішувати практичні завдання з виконання вправ зі штриховки та графічних натюрмортів, впевнено висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Відмінна оцінка передбачає, логічний виклад відповіді державною мовою, демонструє якісне оформлення роботи і володіння спеціальними інструментами. Студент не вагається при видозміні запитання, вміє робити детальні та узагальнюючі висновки. При відповіді допустив дві-три несуттєві <i>похибки</i> . Відмінна оцінка також характеризує якісне виконання зображень натюрмортів.
Добре	Студент виявив повне засвоєння навчального матеріалу, володіє понятійним апаратом і фаховою термінологією, самостійно і усвідомлено використовує теорію у вирішенні практичних завдань, проте, у відповідях можуть мати місце окремі неточності формулювання закономірностей тощо, або у виконанні вправ зі штриховки та графічних натюрмортів, нечіткі оформлення результатів є не достатньо якісним.
Задовільно	Студент виявив знання основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та практичної діяльності за професією, справляється з виконанням практичних завдань, передбачених програмою. Як правило, відповідь студента будується на рівні репродуктивного мислення, студент має слабкі знання структури курсу, допускає неточності і <i>суттєві помилки</i> у відповіді, вагається при відповіді на видозмінене запитання, також не вміє виділяти головне і підпорядковувати йому другорядне у виконанні графічних натюрмортів. Разом з тим, набув навичок, необхідних для виконання нескладних практичних завдань, які відповідають мінімальним критеріям оцінювання і володіє знаннями, що дозволяють йому під керівництвом викладача усунути неточності у відповіді.
Незадовільно	Студент виявив розрізнені, безсистемні знання, не вміє виділяти головне і другорядне, допускається помилок у визначенні понять, перекручує їх зміст, хаотично і невпевнено викладає матеріал, не може використовувати

	теоретичні знання при вирішенні практичних завдань. Як правило, оцінка "незадовільно" виставляється студенту, який не може продовжити навчання без додаткової роботи з вивчення дисципліни.
--	---

Структурування дисципліни за видами робіт і оцінювання результатів навчання студентів денної форми здобуття освіти у семестрі за ваговими коефіцієнтами

Аудиторна робота		Самостійна робота	Семестровий контроль, залік
Лабораторні роботи №:		Портфоліо робіт	
1–9			За рейтингом
ВК*:	0,6	0,4	0

Умовні позначення: ВК – ваговий коефіцієнт.

Підсумкова семестрова оцінка за інституційною шкалою і шкалою ЄКТС встановлюється в автоматизованому режимі після внесення викладачем усіх оцінок до електронного журналу. Залік виставляється, якщо середньозважений бал, який отримав студент з дисципліни, знаходиться у межах від 3,00 до 5,00 балів. При цьому за інституційною шкалою ставиться оцінка «зараховано», а за шкалою ЄКТС – буквене позначення оцінки, що відповідає набраній студентом кількості балів відповідно до таблиці Співвідношення.

Співвідношення інституційної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС

Оцінка ЄКТС	Інституційна інтервальна шкала балів	Інституційна оцінка, критерії оцінювання
A	4,75–5,00	Зараховано
B	4,25–4,74	
C	3,75–4,24	
D	3,25–3,74	
E	3,00–3,24	
FX	2,00–2,99	Не зараховано
F	0,00–1,99	

9 Питання для самоконтролю результатів навчання

1. В чому полягає різниця між засобами і методами нанесення штриховки графітним олівцем і тушшю?
2. Особливості формування композиційної та предметно-просторової побудови натюрмортів для виконання їх зображень тушшю.
3. Особливості виконання тонально-плямового ескізу перших трьох графічних натюрмортів тушшю.
4. Види та типи інструментів і типи паперу, які використовуються при виконанні графічних натюрмортів тушшю.
5. Особливості і принципи виконання графічних натюрмортів тушшю.
6. Особливості виконання графічного натюрмарту тушшю у техніці «лінія».
7. Особливості виконання графічного натюрмарту тушшю у техніці «пляма».
8. Особливості виконання графічного натюрмарту тушшю у техніці «штриховка».
9. Особливості, схожості, відмінності предметно-просторової побудови графічних натюрмортів, які виконанні у техніці «лінія», «пляма» та «штриховка».
10. Види та типи м'яких матеріалів, які використовуються у виконання графічних натюрмортів.
11. Види та типи інструментів і типи паперу, які використовуються при виконанні графічних натюрмортів м'яким матеріалом.

12. В чому схожість і відмінність роботи різними м'якими матеріалами, які використовуються у виконанні графічних натюрмортів?
13. Принципи і методи виконання графічних натюрмортів м'яким матеріалом.
14. Принципи використання і поєднання різних м'яких матеріалів при виконанні графічних натюрмортів (на прикладі сангіни і вугілля).
15. Використання крейди для акцентування світла при моделюванні об'єму у виконанні графічних натюрмортів м'яким матеріалом.
16. Принципи використання технік «лінії», «плями», «штриховки» та «комбінована» на творах графіки та об'єктах графічного дизайну.

10 Методичне забезпечення

Лабораторний практикум з курсу «Графічні матеріали і техніки» / уклад. В.С. Литвиненко – Хмельницький: ХНУ, 2024 – 40 с.

11 Рекомендована література

Основна

1. Куленко М. Основи графічного дизайну: Підручник. / М.Я. Куленко. / За редакцією проф. Є.А. Антоновича. – К.: Командор-Видатництво, 2015.– 544с.
2. Лагутенко О. Нариси з історії української графіки ХХ століття. / О.Лагутенко. – К.: Грані-Т, 2007. – 196с.
3. Резніченко М. Художня графіка. Навчально-методичний посібник для студентів художньо-графічних факультетів. – / М.І. Резніченко, Я.М. Твердохлібова. – Тернопіль: Богдан, 2011. – 272 с.
4. Sarah Simblet Dorling Kindersley. The Drawing. - London: Dorling Kindersley, 2005. – 264 P.

Додаткова

5. Михайленко В. Основи композиції (Геометричні аспекти художнього формоутворення): навч. посіб. 2-е видання / Михайленко В.С., Яковлев М.І. – К.: Каравела, 2020. – 304 с.
6. Литвиненко В. Виконання графічних натюрмортів тушшю як основа оволодіння мовою графіки / В.С. Литвиненко., Г.Є. Лобанова., С.А. Петрашук – Том 331 № 1 (224): Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Технічні науки.– Хмельницький, 2024.– С. 400–408.
7. Литвиненко В. Деякі аспекти виконання натюрмортів м'яким матеріалом, на прикладі технік сепії та пастелі / В. С. Литвиненко, В. А. Трачук /Наука та освіта : зб. пр. XVIII Міжнар. наук. конф., 04–11 січня 2024 р., м. Хайдусобосло, Угорщина. – Хмельницький : ПП Заколотний М.І., 2023. – С. 127–132.
8. Сухенко В. Рисунок. Навчальний посібник. / В.О. Сухенко. – К., 2004. – 178с.

12 Інформаційні ресурси

- 1 Модульне середовище. Режим доступу: <https://msn.khmnu.edu.ua/course/view.php?id=8537>
- 2 Електронна бібліотека університету. URL: http://lib.khmnu.edu.ua/asp/php_f/page_lib.php
- 3 Репозитарій ХНУ. URL : <https://library.khmnu.edu.ua/#>.

ГРАФІЧНІ МАТЕРІАЛИ І ТЕХНІКИ

Тип (статус) дисципліни	Вибіркова професійної підготовки
Освітній рівень	Перший (<i>бакалаврський</i>)
Мова викладання	Українська
Семестр	–
Кількість встановлених кредитів ЄКТС	4,0
Форми здобуття освіти, для яких викладається дисципліна	Денна

Результати навчання. Після вивчення дисципліни студент має: встановлювати зв'язок між художнім задумом графічного рішення натюрмортів та втіленням його на аркуші за допомогою визначених засобів і прийомів та використанням графічних технік і матеріалів; оволодіти знаннями та практичними навичками графічного мистецтва – професійного вибору графічної техніки для створення гармонічних об'єктів дизайну; вміло використовувати виразність графічного зображення за допомогою ліній та плям підбирати та аналізувати графічні твори згідно заданої теми; створювати креативні графічні зображення різними художніми матеріалами; застосовувати у проєктно-художній діяльності техніки оригінальної графіки у відповідних матеріалах (вугілля, сангіна, сепія, соус на білому, або тонованому папері тощо); представляти візуальні презентації виконаних творчих робіт у вигляді портфоліо; застосовувати техніки туш-пером, технік оригінальної графіки у подальших дизайнерських розробках.

Зміст навчальної дисципліни. Мистецтво графіки. Графічні техніки і текстури. Техніки штриховки графітним олівцем та тушшю. Загальна характеристика графічних груп: лінійна, штрихова, плямою. Техніка туш-пером. Виконання графічних натюрмортів тушшю. Відтворення площини, об'єму за допомогою ліній. Зображення силуету, форм, простору за допомогою плям. Відтворення об'ємного-просторового рішення натюрмарту за допомогою штриховки. Різновиди графічних м'яких матеріалів. Виконання серії графічних зображень натюрмортів різними художніми матеріалами (вугілля, сангіна, сепія, соус, комбінована техніка (на прикладі поєднання вугілля та сангіни) на білому та тонованому папері.

Запланована аудиторна робота: не менше 1/3 від загального обсягу дисципліни.

Форми (методи) навчання: лабораторні заняття (зокрема, з використанням лабораторного обладнання), самостійна робота (підготовка до виконання та до захисту лабораторних робіт, формування портфоліо робі).

Форми оцінювання результатів навчання: захист лабораторних робіт; портфоліо робіт.

Вид семестрового контролю залік

Навчальні ресурси:

- 1 Куленко М. Основи графічного дизайну: Підручник. / М.Я. Куленко. / За редакцією проф. Є.А. Антоновича. – К.: Командор-Видатництво, 2015.– 544с.
2. Лагутенко О. Нариси з історії української графіки ХХ століття. / О.Лагутенко. – К.: Грані-Т, 2007. – 196с.
3. Резніченко М. Художня графіка. Навчально-методичний посібник для студентів художньо-графічних факультетів. – / М.І. Резніченко, Я.М. Твердохлібова. – Тернопіль: Богдан, 2011. – 272 с.
4. Sarah Simblet Dorling Kindersley. The Drawing. - London: Dorling Kindersley, 2005. – 264 P.
5. Михайленко В. Основи композиції (Геометричні аспекти художнього формоутворення): навч. посіб. 2-е видання / Михайленко В.С., Яковлев М.І. – К.: Каравела, 2020. – 304 с.
6. Литвиненко В. Виконання графічних натюрмортів тушшю як основа оволодіння мовою графіки / В.С. Литвиненко., Г.Є. Лобанова., С.А. Петрашук – Том 331 № 1 (224): Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Технічні науки.– Хмельницький, 2024.– С. 400–408.
7. Литвиненко В. Деякі аспекти виконання натюрмортів м'яким матеріалом, на прикладі технік сепії та пастелі / В. С. Литвиненко, В. А. Трачук /Наука та освіта : зб. пр. XVIII Міжнар. наук. конф., 04–11 січня 2024 р., м. Хайдусобосло, Угорщина. – Хмельницький : ПП Заколотний М.І., 2023. – С. 127–132.
8. Сухенко В. Рисунок. Навчальний посібник. / В.О. Сухенко. – К., 2004. – 178с.
- 7 Модульне середовище. Режим доступу: <https://msn.khmnu.edu.ua/course/view.php?id=8537>
- 9 Електронна бібліотека університету. URL: http://lib.khmnu.edu.ua/asp/php_f/page_lib.php

Викладачі: викладач Владислав Литвиненко.